

© HOLLAND BOVEN AMSTERDAM

AGRIFOOD - GREENPORT NHN

Key
performance
indicators
agrifood
complex

stec
groep

08 - 20

GreenPort Noord-Holland Noord

Key performance
indicators agrifood
complex

32 - 48

stec
groep

Colofon

Editie
GreenPort Noord-Holland Noord
Key performance indicators agrifood complex
augustus 2019

Bijdrage
Stec groep
(Jasper Beekmans en Callum Lewis)

Dit rapport is uitgegeven door
Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord

Uitgave
Eerste uitgave, augustus 2019

Beschikbaarheid
Onze publicaties zijn (vrij) downloadbaar op:
www.nhn.nl

Design
Beautiful Minds, 2019

Inhoudsopgave

GREENPORT NOORD-HOLLAND NOORD 5

Column: Thijs Pennink 6

Lara Timmerman , directeur Pop Vriend 7

Column: Jeroen Noot 14

Jan Botman, Botman Hydroponics & 15
Matthijs Blind, Proeftuin Zwaagdijk

Column: Carolien Wagenaar 20

Petra Barendse, Barendse-DC, oprichter Bezoek Agriport 21

Sam Ruijter, Ruijter Bloembollen 26

KEY PERFORMANCE INDICATORS AGRIFOOD COMPLEX 32

Inleiding 35

Economische KPI's Holland Boven Amsterdam 36

Schaalvergroting KPI's Holland Boven Amsterdam 51

Duurzaamheid KPI's Holland Boven Amsterdam 54

Maatschappelijke KPI's Holland Boven Amsterdam 58

EEN DIVERSITEIT AAN KAMPIOENEN

Greenports zijn het beste te vergelijken met logistieke 'mainports', zoals Schiphol en Rotterdam. Een Greenport is een ruimtelijk-economisch cluster van nationaal belang waar de gehele agrifood keten van zaadje tot aan de consument aan bijdraagt. In een greenport vinden we teeltbedrijven, veilingen, handelsbedrijven en tuinbouw toeleveranciers bij elkaar.

Vaak zijn er ook veredelaars en vermeerderaars van planten en zaden te vinden. Ook kennisinstellingen die actief zijn in de tuinbouw, zitten er dicht bij het vuur. Doordat alle belangrijke partners zo dicht bij elkaar zitten, is er een intensieve uitwisseling van kennis en wordt er op tal van terreinen met elkaar samengewerkt. In dit netwerk stimuleren ondernemingen en kennisinstituten elkaar om topprestaties te leveren.

Een diverse regio, een kampioenen-regio:
gewoon een Greenport om trots op te zijn

Toen het Rijk in 2004 vijf Nederlandse regio's aanwees als greenport was de verbazing in Holland boven Amsterdam bijzonder groot. Het meest veelzijdige agrarische concentratiegebied Noord-Holland Noord kreeg die status niet. Een succesvolle, intensieve lobby heeft ervoor gezorgd dat de regio toch werd aangewezen als greenport.

De Greenport-status is voor Noord-Holland Noord niet lastig te beargumenteren. Welke regio kent zo'n divers aanbod: grootschalige en innovatieve glastuinbouw, het grootste

bollenareaal ter wereld, Seedvalley met zijn internationale spelers, het volle grond groenteproductiegebied en de grootschalige akkerbouw zijn hier allemaal vertegenwoordigd. De sector is in de regio omvangrijk. Met 14% van de banen is het een belangrijke werkgever en ook de toegevoegde waarde van de sector is bijzonder groot.

Binnen de verschillende sectoren kennen we vele kampioenen. Vezet, Hessing, Syngenta, Enza, Agro Care Wieringermeer en Dekker Chrysanten zijn hiervan mooie voorbeelden. Het gaat niet alleen om het kampioen worden. De uitdaging om kampioen te blijven, is zo mogelijk nog veel groter. We zien in de regio daartoe een grote innovatiebereidheid. Vooral bedrijven in de zadensector investeren veel in R&D. Ook in duurzaamheid wordt fors geïnvesteerd. De glastuinbouwgebieden Alton, Agriport A7 en Het Grootslag zijn op dat gebied een voorbeeld voor heel Nederland.

AgriFood

Facts

Nederland is de tweede grootste voedsel exporteur van de wereld en laat alleen de US achter zich (bijna 300 keer groter dan Nederland)

Seed Valley bedrijven beslaan 370 hectare ruimte in Noord-Holland, verdeeld over 28 locaties

Glastuinbouw bedrijven beslaan een 2000 hA in de regio. Alton, Het Grootslag en Agriport A7 staan bekend als de glasdriehoek

Innovatie
16%

van de omzet wordt geïnvesteerd in research en development binnen Seed Valley, met uitschieters naar 30%

Export Seed Valley

Export is de basis. De omzetgroei buiten Europa (2015 +18%) is momenteel sterker dan binnen Europa (2015 +3%)

40%
GLASTUINBOUW

40%
TESTVELDEN

'Zelfs in China kennen ze Seed Valley'

LARA TIMMERMAN *directeur Pop Vriend*

De sperziebonen die in de supermarkt liggen lijken gewoon altijd op een sperzieboon. Toch zijn de bonen die nu in het schap liggen anders dan die van vorige seizoenen. De spinazie? Smaakt hetzelfde en ziet er net zo uit als altijd, maar komt van een ras dat er vorig jaar nog niet was. Bij Pop Vriend in Andijk worden steeds weer nieuwe, verbeterde groenterrassen veredeld.

Pop Vriend Seeds is een belangrijke leverancier van groentezaden voor een scala van grote merken. Wie in de keuken een pot sperziebonen, blik maïs of pak spinazie opent, loopt grote kans groenterrassen van dit bedrijf tegen te komen. Naast een kantoor, laboratorium, kassen, verdelingsstuinen en een distributiecentrum in Andijk zijn er verkoopvestigingen in diverse landen. In Andijk worden zaden veredeld voor spinazie, sperziebonen, wortelen, rode bieten en snijbiet. De zaden worden geëxporteerd naar meer dan 100 landen, vertelt directeur Lara Timmerman. Samen met haar neef Arwin Vriend is ze de derde generatie die werkzaam is binnen het familiebedrijf, dat onlangs is overgenomen door de

Duitse veredelaar KWS. Dat streeft naar voortzetting en uitbreiding van alle activiteiten vanuit de locatie in Andijk.

Silicon Valley

Seed Valley, waarin Pop Vriend samen met andere veredelaars gevestigd is, is immers de bakermat van de internationale zaadveredeling. Zeventig procent van de zaden die op aarde worden gebruikt, vinden hun oorsprong in Nederland en daarvan komt veruit het grootste deel uit Seed Valley, vertelt Timmerman. „Waar ook ter wereld ik ben en zeg dat ik uit Andijk kom, dan weten vakgenoten precies waar dat ligt. Zelfs in China. Wat Silicon Valley is voor technologen, is Seed Valley voor kwekers en telers wereldwijd. Iedereen kent ons. Daar kan alleen maar verdere groei uit voortkomen.”

Drones en DNA

De groenterrassen van Pop Vriend worden elk jaar verder doorontwikkeld. „We maken ze bijvoorbeeld ziekteresistent zodat er minder gewasbeschermingsmiddelen nodig zijn, zorgen dat er met minder input een hogere opbrengst wordt bereikt, maken zaden hitteresistent, droogteresistent, zorgen dat de groente een langere houdbaarheid heeft, een mooiere kleur, een verbeterde smaak en ga zo maar door. In onze sector wordt heel veel geïnnoveerd. We zijn het gewend om ieder jaar met nieuwe producten te komen. Daarvoor zetten we een breed scala aan nieuwe technologie in. We vliegen bijvoorbeeld zomers met drones over de proefvelden om dagelijks de groeisnelheid van plantjes te meten. Zo weten we hoe snel de verschillende rassen groeien. En dankzij DNA-technologie wordt het steeds makkelijker om te ontdekken hoe de genen van de planten werken en welk gen verantwoordelijk is voor welke eigenschap. Uit het DNA kunnen we eigenschappen al aflezen, zonder te hoeven wachten tot de plant helemaal volgroeid is. Dat is een van de mogelijkheden om ons veredelingsproces te kunnen versnellen. Hoe sneller we met betere rassen kunnen komen en hoe goedkoper we dat kunnen doen, hoe meer toegang er is tot materiaal waar een teler wat aan heeft.”

Kleine mini-helden

Voor het testen van de zaden heeft Pop Vriend in Andijk 25 ha proefvelden, vertelt Timmerman. „Daarnaast doen we in samenwerking met onze klanten proeven op velden wereldwijd. We moeten tenslotte weten hoe onze rassen het doen op de plek van bestemming. Ze moeten ook goed groeien in hele hete of droge gebieden en resistent zijn tegen ziekten en schimmels die we hier niet kennen. Hoe sterker een zaadje is, hoe beter hij het onder stress volhoudt. De zaden zijn wat mij betreft kleine mini-helden. Zij moeten het doen.”

Nieuwe technologie

Een groot voordeel van de recente overname door KWS is dat Pop Vriend Seeds nu sneller toegang heeft tot hun nieuwe technologieën, vertelt Timmerman enthousiast. „Dat ons bedrijf nu toegang heeft tot een snoepwinkel vol technologie en expertise bij KWS, vind ik een fantastisch idee. Het is mooi om te zien welke kansen en mogelijkheden er ontstaan en hoe we de nieuwe mogelijkheden van data-informatica, biotechnologie en artificial intelligence kunnen toepassen in de toekomst. Dankzij zulke nieuwe technologieën gaan onderzoekprojecten zeker in tijd worden verkort.”

Top 3 van de wereld

Proefvelden zijn er ook bij industriële verwerkers, zoals Bonduelle, Iglo en Delmonte. „Dat zijn belangrijke klanten voor ons. Wij doen proeven op hun locaties om te bepalen wat wel of niet werkt voor hen. Afrika en Azië zijn voor ons ook belangrijke markten, net als het Midden-Oosten. Met spinazie en snijbieten zijn we al wereldmarktleider. Onze ambitie is met alle gewassen waarin we veredelen tot de top 3 van de wereld te behoren. Dat is een kwestie van tijd.”

Groene hightechbanen

Dat betekent niet dat er banen gaan verdwijnen, benadrukt Timmerman. „Integendeel, er komen juiste nieuwe banen bij die nu nog niet bestaan. We opereren in een zeer snel groeiende sector. Er is bij ons in Seed Valley een baan voor iedere student van het Clusius College, de HAS Hogeschool of Universiteit Wageningen. Je krijgt bij ons vrij snel verantwoordelijkheid en als het even meezit mag je vrijwel gelijk de hele wereld over reizen, van Chili tot Nieuw-Zeeland of bijvoorbeeld Amerika. Het is groene hightech. Het is leuk en zeer maatschappelijk verantwoord werk. Je draagt er aan bij dat ieder mens op de wereld op een eerlijke manier te eten kan krijgen en dat er genoeg is voor iedereen.”

INTRODUCTIE REGIO HOLLAND BOVEN AMSTERDAM EN GREENPORT NHN

Vragen rondom voeding, duurzaamheid en een groene leefomgeving staan hoog op de sociale en politieke agenda's. Hoe voeden we de nog steeds groeiende wereldbevolking op een duurzame wijze? Hoe verbeteren we de gezondheid van de steeds ouder wordende bevolking? Hoe zorgen we ervoor dat onze steden aantrekkelijk en leefbaar blijven in een steeds veranderend klimaat?

Vanuit de regio Holland boven Amsterdam voorzien wij consumenten in Nederland en over de hele wereld van uitgangsmateriaal, bloemen en bloembollen, paprika's, tomaten en talloze andere versproducten. GreenPort NHN is daarmee dé Verstuin van Europa!

Met de kennis en kunde van onze bedrijven, onderzoekinstellingen, onderwijs en overheid is in Holland boven Amsterdam een uitstekend klimaat ontstaan voor ondernemers

GreenPort NHN de verstuin van Europa!

in de Agrifood. Holland boven Amsterdam heeft een uitgebreid en fijnmazig netwerk, waarin innovaties als van nature ontstaan en een gezonde voedingsbodem vinden. Van de veredeling van uitgangsmateriaal, tot het verfijnen van de producten die op het bord van de consument liggen: onze ondernemers werken er dagelijks aan. En met succes!

Holland boven Amsterdam is een proefbed voor de verduurzaming van het wereldwijde voedselsysteem. Duurzame teelttechnieken, verwerking en logistiek worden hier in de praktijk ontwikkeld, getest en geoptimaliseerd om te komen tot werkbare oplossingen voor het voedselsysteem van morgen.

De Agrifood-sector is daarbij een economische factor van formaat. De cijfers die in deze rapportage gepresenteerd worden, laten dat eens te meer zien. Het is goed om daarbij in gedachten te houden dat achter deze cijfers ondernemers van vlees en bloed schuilgaan met een gezamenlijke cultuur. Stuk voor stuk zijn het gedreven, goed opgeleide mensen met passie voor hun vak en product. Samen werken zij in een cultuur van opstropen van de mouwen en doen. In Holland boven Amsterdam blijven we niet praten over problemen, maar gaan we aan de slag en lossen het op!

Nog vrijwel dagelijks ontdek ik ondernemers die een belangrijke speler blijken te zijn op de (inter) nationale markt. Zij zorgen voor de toegevoegde waarde voor de BV Nederland en de werkgelegenheid van velen. Bovenal zorgen zij ervoor dat u elke dag een verse, gezonde, duurzaam geproduceerde maaltijd op tafel heeft. Of een fraai boeket bloemen. En dat alles tegen een alleszins betaalbare prijs. Als programmamanager GreenPort NHN ben ik trots op de innovatieve ondernemers in deze regio!

Doorbraak teelt op water nabij

JAN BOTMAN Botman Hydroponics
MATTHIJS BLIND Proeftuin Zwaagdijk

Gewassen telen in grond. We zijn niet anders gewend. Maar klimaatverandering, extremer weer en steeds strengere eisen aan emissie, kwaliteit van grondwater en gewasbeschermingsmiddelen, doen agrarische ondernemers zoeken naar andere oplossingen. Teelt op water kan het schone alternatief zijn.

De voordelen van teelt op water zijn legio, weten ondernemer Jan Botman van Botman Hydroponics (L) en onderzoeker Matthijs Blind van Proeftuin Zwaagdijk (R), waar al jaren wordt getest met deze innovatie. „Gewassen reiken met hun wortels niet in de grond, maar in water dat is verrijkt met voedingsstoffen. Dat scheelt onder meer in onkruid, het risico op ziektes én het product is zandvrij. Bovendien ben je als werkgever aantrekkelijker, omdat mensen niet graag meer op het land werken,” somt Blind op. „Het belang van de warteelt in de tuinbouw is dus groot. De mogelijkheden worden volop onderzocht en ontwikkeld. Mits de omstandigheden goed zijn, is het verbazingwekkend hoeveel plantensoorten wortels in water kunnen maken. Het gaat er nu om deze teeltaanpak op te schalen en de productie ook kostentechnisch rendabel te maken. En dat is minder makkelijk dan het klinkt.”

Dat doen we wel even

Met die missie is Jan Botman sinds 2007 bezig. „Waterteelt fascineert me. Ik ben ondernemer, geen onderzoeker. Die moet objectief en neutraal zijn. Ik ga nog wel eens dwars tegen de draad in. Alleen dan kom je tot innovatie.” Proeftuin Zwaagdijk gaf hem de ruimte om zijn eigen onderzoek te doen. „Vooraf dachten we: dat doen we wel even in paar jaar. Inmiddels zijn we twaalf jaar verder en zijn heel veel varianten de revue gepasseerd. Telkens liepen we tegen nieuwe dingen aan. Hoe moet het systeem eruit zien, wat is een goede drijver, hoe moet het water behandeld worden, logistiek zit er een verhaal achter. Het blijkt heel complex. Pas sinds twee jaar hebben we modellen waarmee we verder willen gaan.”

Beluchting en stroming

Proeftuin Zwaagdijk heeft in diverse proeven aangetoond dat een goede beluchting en stroming van de voedingsoplossing van essentieel belang zijn. Bij Botman krijgt dit aspect veel aandacht. „Ik heb een volledig nieuw systeem ontwikkeld, dat in het hele bassin goede stroming creëert en de plantenwortels van zuurstof voorziet, tegen zeer lage kosten en minimaal energieverbruik. Stressperioden komen niet voor, waardoor een gezonde, sterke plant uitgroeit.”

Albert Heijn

Sla is het belangrijkste eerste gewas waar teelt op water nu op grote, commerciële schaal wordt ingezet. Inmiddels werkt een aantal bedrijven in Noord-Holland en elders in het land naar tevredenheid met deze teeltmethode, vertelt Botman „Onze klant B4Hydrogrow in Warmenhuizen teelt in opdracht van groenteverwerker Vezet zes slasoorten op water voor Albert Heijn. Zelf ben ik achter de schermen bezig met demo's in Duitsland waar naar verwachting commerciële projecten uitkomen.”

Snijbloemen de volgende uitdaging

De volgende grote uitdaging is het telen van snijbloemen als chrysanten en Lisianthus op water. „Bij deze snijbloemen lopen we weer tegen andere dingen aan, dan bij sla. Bloemenkwekers in het zuiden van ons land hebben jarenlang onderzoek gedaan naar teelt op water, maar hebben de handdoek in de ring gegooid. Te complex. Samen met bedrijven in onze regio hebben wij hier de handschoen opgepakt. Het eerste jaar ging bij ons ook van alles mis. Het tweede jaar kregen we door waar bij de snijbloemen het belangrijkste knelpunt zat. Daarop zijn we nu aan het voortborduren. Het gaat ons lukken om de oplossingen te vinden. Parallel daaraan doen we ook onderzoek naar automatisering voor teelt en oogst. De technieken zijn er al, maar we zijn aan het experimenteren hoe we die specifiek kunnen inpassen in deze manier van telen.”

Op het vinkentouw

Botman is ervan overtuigd dat de grote doorbraak van teelt op water niet lang meer op zich laat wachten. „Door keihard werken, anderen overtuigen en gedreven doorgaan, hebben we de afgelopen jaren heel wat teweeg gebracht. Het vertrouwen van de sector begint te komen. Meerdere agrarische bedrijven zitten op het vinkentouw. Nu moeten we waarmaken dat we systemen kunnen maken, die een volwaardig of zelfs beter alternatief zijn voor grondteelt. Dat kan alleen in samenwerking met de hele keten. Alle partijen moeten zich committeren. Dat begint al bij de veredelaars, die moeten gaan selecteren en veredelen op geschiktheid voor de waterteelt. Want ik mag dan wel eigenwijs zijn en vinden dat ik in mijn eentje sneller werk, maar samen kom je verder.”

Column

CAROLIEN WAGENAAR

Programmamanager,
Seed Valley

70% VAN ALLE GROENTEN TER WERELD HEEFT SEED VALLEY ALS BASIS

Er wordt regelmatig naar de plantveredelingssector gewezen als instrument en oplossing voor vraagstukken over de groeiende wereld bevolking en klimaatverandering. De uitdaging is om steeds hogere opbrengsten te behalen met minder gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, vierkante meters, water en mineralen. Naast nieuwe teeltmethodes bieden resistente gewassen met hoge opbrengsten en een goede smaak, een oplossing.

In Holland boven Amsterdam ligt Seed Valley. Hét kenniscentrum als het gaat over de ontwikkeling van nieuwe groente- en bloemenrassen. Meer dan 40 bedrijven werken dagelijks aan nieuwe plantenrassen

**Gemiddeld
16% van de
omzet wordt
geïnvesteerd
in R&D**

en de bijbehorende techniek, zoals machines en robots. Grote marktleiders hebben er hun vestiging.

Ze investeren gemiddeld ruim 16% van hun omzet in R&D, met uitschieters van afzonderlijke bedrijven naar 30%. In vergelijking met het landelijk gemiddelde van zo'n 2% geeft dit aan dat innovatie onmisbaar is. De technische ontwikkelingen in de sector gaan razendsnel. Plantenteelt gaat niet meer zonder klimaatbeheersing en sensoren. En traditionele veredeling wordt bijgestaan door de nieuwste technieken, waarmee tot in het DNA naar eigenschappen van planten wordt gekeken.

Dat vraagt om medewerkers die in staat zijn deze ontwikkelingen aan te jagen en toe te passen. Jaarlijks hebben de bedrijven in Seed Valley gezamenlijk zo'n 300 vacatures op diverse niveaus en binnen diverse vakgebieden, van mbo tot universitair en van onderzoek & veredeling tot sales en data-analyse.

Het ecosysteem van bedrijven in Seed Valley is een van de belangrijke Agrifood clusters in de regio Holland boven Amsterdam.

De zaden, stekken en machines van deze bedrijven gaan de hele wereld over. Om het concreet te maken: 70% van alle groenten in de wereld heeft een basis in Seed Valley. Datzelfde geldt voor de andere sectoren, zoals bloembollen en versproducten. Het illustreert de impact die de regio heeft op de voorziening van gezonde voeding en bloemen over de hele wereld.

Glastuin- bouwgebied Agriport trekt internationaal aandacht

PETRA BARENDSE eigenaar van Barendse-DC
en oprichter van Bezoek Agriport

Bij de ontvangstruimte van Barendse-DC in Agriport Middenmeer hangt een kaart waarop bezoekers met stickers markeren uit welk land ze komen. Op de onherbergzame gebieden na, is zo'n beetje de hele wereld beplakt. Vooral in Azië en Amerika zitten veel stickers.

De gasten (veelal ook gewoon uit Nederland) komen nieuwsgierig kijken naar de hightech kas van de grootste oranje paprikateler ter wereld, vertelt Petra Barendse, mede-eigenaar van Barendse-DC en oprichter van het bedrijf Bezoek Agriport. „Of het nu gaat om de automatische rijdende oogstkarren, de watervoorzieningen of de wijze waarop wij aardwarmte benutten, waardoor we onze glastuinbouw steeds meer verduurzamen: veel mensen willen weten hoe we het doen. Mensen zijn zich bovendien bewuster van de eigen gezondheid. Ze willen weten waar hun voedsel vandaan komt.” Jaarlijks bezoeken zo'n 7.000 mensen de kassen. „Toen we ons hier in 2007 uit het Westland vestigden, hadden we nooit kunnen bevroeden dat we een toeristische attractie zouden worden. We werken nu samen met touroperators en andere bezienswaardigheden in de omgeving, waardoor we de toeristen een inspirerend dagprogramma kunnen aanbieden.”

Koning Willem-Alexander

Bezoekers ervaren met eigen ogen de dagelijkse praktijk in de grootschalige glastuinbouw. Vooral de omvang is indrukwekkend. „Wij hebben 20 hectare met paprika en in de kas hiernaast staan 10 hectare tomaatjes. Ons hoofdproduct zijn oranje paprika's. Vooral de kleur doet het goed bij toeristen. Net als de fietsen waarmee onze medewerkers door de kassen rijden vanwege de grote afstanden. Nederlander kun je het niet hebben!” Er komen niet alleen toeristen naar Middenmeer. De verduurzaming van het glastuinbouwgebied trekt internationaal aandacht. „We worden als voorbeeld gezien voor rest van Nederland en de wereld. Er zijn sinds 2017 in het gebied onder meer zes putten geboord, waarmee particulier netbeheerder Energie Combinatie Wieringermeer (ECW) de glastuinbouw op Agriport A7 van aardwarmte voorziet. Daarmee zijn we de grootste aardwarmtelocatie van de Benelux. Zelfs koning Willem-Alexander heeft een werkbezoek gebracht aan de nieuwe ECW-locatie in Andijk. Dat zegt toch wat. De realisatie van die geothermiebronnen was mogelijk omdat we als ondernemers op het terrein samen een vuist hebben gemaakt. Alleen was dat nooit gelukt.”

Hoog bezoek uit Zuid-Korea

Ander hoog bezoek kwam uit Zuid-Korea. „Vorig jaar werd ik gebeld dat de minister-president een tussenlanding van 4 uur had op Schiphol en moderne glastuinbouw wilde zien. Voor ik het wist, kwam een rij geblindeerde auto's aanrijden. Het bleek een heel aardige, toegankelijke man. Ze zijn in Zuid-Korea bezig met een vergelijkbaar project als Agriport. Hij had veel vragen, ook heel divers. Hij wilde alles weten over de energievoorziening, smart farming, meettechnieken, het gebruik van water en CO2. Hij was merkbaar onder de indruk. Vooraf was me verteld dat hij maximaal een uur de tijd had, maar hij ging pas na anderhalf uur weer weg.”

Steeds een nieuw verhaal

Dankzij alle veranderingen en innovaties in het gebied, blijft het geven van excursies ontzettend leuk vindt Petra Barendse. „Ik profiteer enorm van de ontwikkelingen. Mijn verhaal verandert steeds. Nu verschijnen de datagiganten met de indrukwekkende gebouwen. Ik krijg steeds meer nieuwsgierige mensen die willen weten wat hier gebeurt en waarom die datacenters naast de kassen staan. Ik ben heel trots op wat er allemaal letterlijk en figuurlijk groeit in dit gebied, dus kost het me geen moeite om er met enthousiasme over te vertellen. Tuinders zijn heel trots op hun producten, maar tonen dat niet altijd. Ik wil met deze excursies een positieve uitstraling naar de glastuinbouw geven. Vooral de mogelijkheden van synergie tussen de ondernemers onderling zijn gaaf. Waar het ene bedrijf iets over heeft, kan de ander dat gebruiken. Het zou bijvoorbeeld mooi zijn als we in de toekomst de warmte van de datacenters kunnen gebruiken voor alle kassen in het gebied. We willen naar een circulaire economie. Dan praat je echt over de toekomst van onze kinderen.”

Professioneel bezoekerscentrum

Petra Barendse heeft nog een grote wens. „Een professioneel bezoekerscentrum, waarin ik met mijn team van 6 gidsen een ambassadeur kan zijn voor het hele Agriport-terrein, inclusief de datacenters. Het is zo gigantisch wat hier gebeurt. Dat verhaal moet worden verteld. Zo’n ontvangstgebouw is niet alleen een nóg warmer welkom voor al onze gasten, het is ook de plek waar we ministers, staatshoofden, televisiejournalisten en andere belangstellenden vanuit de hele wereld kunnen ontvangen. Ik neem dit werk heel serieus. We zijn geen traditionele tuinders meer, maar ondernemers. Je zult mij niet zien lopen met een rode zakdoek om de nek en klompen aan de voeten. Ik ben een moderne boerin. Tegenwoordig is de sector gaaf, modern en veelomvattend. Dat wil ik de wereld graag laten zien.”

Warmte oogsten uit de tulpenkas

SAM RUIJTER eigenaar Ruijter Bloembollen

Elke zomer staat de kas van bollenteler Sam Ruijter uit Slootdorp leeg. Met de ramen gesloten kan het binnen wel vijftig of zestig graden worden. Warmte die 's winters prima te gebruiken is voor de verwarming van de kas. Maar hoe sla je die warmte op? Het opblaasbare zwembadje van zijn dochter bracht hem op een eenvoudig, maar lumineus idee.

Ruijter Bloembollen is een teelt- en broeierijbedrijf voor tulpenbollen en gladiolen. „Van oktober tot april broeien wij in onze kassen zo'n 10 miljoen tulpen. In de herfst worden de tulpen in bakken geplant en in de kassen opgekweekt tot ze tussen december en april worden gebost en bij mensen in de vaas terecht komen. Van mei tot en met oktober staan de kassen leeg of worden ze gebruikt voor opslag. In de warmste periode van het jaar doen wij eigenlijk niets met de kas, terwijl we in de wintermaanden veel warmte nodig hebben om de tulpen in bloei te trekken,” legt Ruijter uit. De oplossing voor het opslaan van de warmte

vond hij bij het zwembadje in de tuin. „Ik ontdekte matten die gebruikt konden worden om het water te verwarmen. Het water loopt door de matten en de zon verwarmt het. Daar was mijn eureka-moment. Zouden we dat principe ook kunnen gebruiken om de warmte uit de kas op te slaan?”

Experimenteren

De afgelopen twee jaar is Ruijter volop aan het experimenteren gegaan. In samenwerking met TNO en Wilms Installatietechniek uit Den Helder bedacht hij een systeem waarmee in de kassen warmte kan worden geoogst en opslagen in water. Na een aantal succesvolle testen, gaat de teler het deze zomer voor het eerst toepassen op grote schaal, met behulp van een subsidie van de Universiteit Wageningen. Het systeem is verrassend simpel en goedkoop, vertelt Ruijter. „Zomers staat de kas vol met lege kratten waarin we de tulpen in het najaar en winter telen. Die hebben we op z'n kop op de roltafels geplaatst, waardoor als het ware grote bekkens ontstaan. Op de omgekeerde kratten leggen we een dubbele laag folie, waar we water tussendoor laten stromen. De zon verwarmt het water tot 40 graden. Het warme water slaan we vervolgens op in een grote silo van 350 kuub voor direct gebruik. Wat overblijft slaan we op in de bodem en pompen we in het najaar terug omhoog om de kassen te verwarmen. Ook de warmte die vrijkomt bij het koelen van de cellen slaan we in het water op. Zo besparen we enorm veel energie.”

Trots

Het doel van Ruijter is om zijn bedrijf energieneutraal te maken, maar de voordelen reiken verder. „Door dit te doen gaan we betere bollen telen. In de toekomst is energie voor ons geen issue meer. Die wordt bijna gratis voor ons, dus hoeven we niet te marchanderen. Dat komt de kwaliteit van ons product ten goede.” Met trots kijkt hij naar zijn installatie. „Het is mooi hoe een idee dat eerst alleen in je hoofd zat en wat nog nooit iemand anders heeft bedacht, nu werkelijkheid is.”

Boetekleed

Het besparen van energie en verminderen van de CO₂-uitstoot past voor Ruijter in een breder plaatje van verduurzaming van zijn bedrijf. „Dan doel ik bijvoorbeeld op duurzaam bodembeheer en beperking van het gebruik van bestrijdingsmiddelen, wat ik heel belangrijk vind. Dat aardgas steeds duurder wordt, vind ik ook prima. Het mag ons als tuinders best moeilijker worden gemaakt. Dan is de noodzaak om te innoveren namelijk groter. Ik vind dat wij als ondernemers een verantwoordelijkheid hebben. De landbouw heeft nu eenmaal een groot aandeel in de steeds slechtere kwaliteit van het milieu. We hebben de natuur veel schade aangedaan. Er zijn minder insecten, het aantal vlinders holt achteruit, vogels hebben het moeilijk. De landbouw zou best het boetekleed mogen aantrekken. Ik stoor me af en toe aan de calimero-houding van onze sector. Maar ook de consument speelt daarin een rol. Duurzaam telen is nu eenmaal iets duurder.”

Impact

Ruijter is zich enorm bewust van de impact die zijn bedrijf heeft. „Ik probeer daar mijn bedrijfsvoering op af te stemmen. Op mijn eigen erf krijgt de natuur de vrije loop. Ineens zitten er veel egels en vlinders en komen er steeds meer vogels, zoals koolmezen en putters. Ik kan enorm genieten van mijn dochter die achter de vlinders aanrent.” Ook in zijn product, zet Ruijter duurzaamheid voorop. „Mijn streven is om bij de mensen thuis een bos tulpen op tafel te zetten met een zo laag mogelijke CO₂-footprint. Die bloemen verkopen we onder de naam ‘Tulpen van Sam’. Onder dat label proberen we ons duurzame verhaal te verkopen, naar voorbeeld van Tony Chocolonely en de melk van Arla.”

Goed voor de sector

Ruijter hoopt dat zijn pilot snel wordt overgenomen door de enkele honderden collega-bedrijven uit de branche. „Vrijwel alle tulpenkassen staan in de zomer leeg. Voor de hele sector is dit een goede ontwikkeling. Hiermee kunnen we als tulpentelers op het gebied van CO₂-uitstoot en duurzaamheid een enorme slag maken. We moeten wel. De huidige manier van bollen telen is op den duur niet meer vol te houden.”

Key performance indicators agrifood complex

**stec
groep**

Inleiding

De regio Holland boven Amsterdam is de verstuin van Noord-West Europa. In HBA werken veel innovatieve en leidende bedrijven uit verschillende agrifood sectoren. Aan de hand van uiteenlopende *key performance indicators* laat dit rapport zien wat het belang van het agrifood complex in HBA is voor Nederland en Europa. Alle bedrijven die werken aan producten ‘van zaadje tot consument’ worden onder dat complex verstaan. De *key performance indicators* zijn onderverdeeld in vier categorieën:

- **Economische** key performance indicators
- **Schaalvergroting** key performance indicators
- **Duurzaamheid** key performance indicators
- **Maatschappelijke** key performance indicators

Elk belichten ze een ander aspect van de sterk presterende agrifood sector in de regio Holland Boven Amsterdam. Voor alle analyses zijn de meest recent beschikbare cijfers gebruikt. De regio is afgebakend als corop regio’s Alkmaar en Kop van Noord-Holland. Dit omvat dus ook de Seedvalley in West-Friesland.

Bronnen & belangrijke definities

Voor dit onderzoek is waar mogelijk gebruik gemaakt van bestaand onderzoek. Onder andere de strategische verkenning ruimtevraag glastuinbouw (Arcadis en Stec Groep in opdracht van NHN en provincie). Enkele andere belangrijke bronnen zijn:

- Bron werkgelegenheidscijfers en vestigingen: LISA 2019
- Bron landbouwcijfers (behalve areaal glastuinbouw): CBS landbouwtellingen, 2018.
- Bron agrifood complex: CBS topsectoren monitor (topsector Agri&food), 2018.
- Vastgoeddata.nl

Met betrekking tot werkgelegenheidscijfers is de definitie van banen volgens LISA aangehouden. De genoemde cijfers zijn inclusief fulltimers, parttimers en uitzendkrachten (Bron: LISA, 2019).

In dit rapport is de periode die wordt onderzocht 2013-2018 tenzij anders vermeld. Het vorige rapport met KPI’s voor het Ontwikkelingsbedrijf NHN kwam uit 2013 met cijfers uit 2012 en ouder. LISA 2019 is de meest actuele versie en bevat gegevens over 2018.

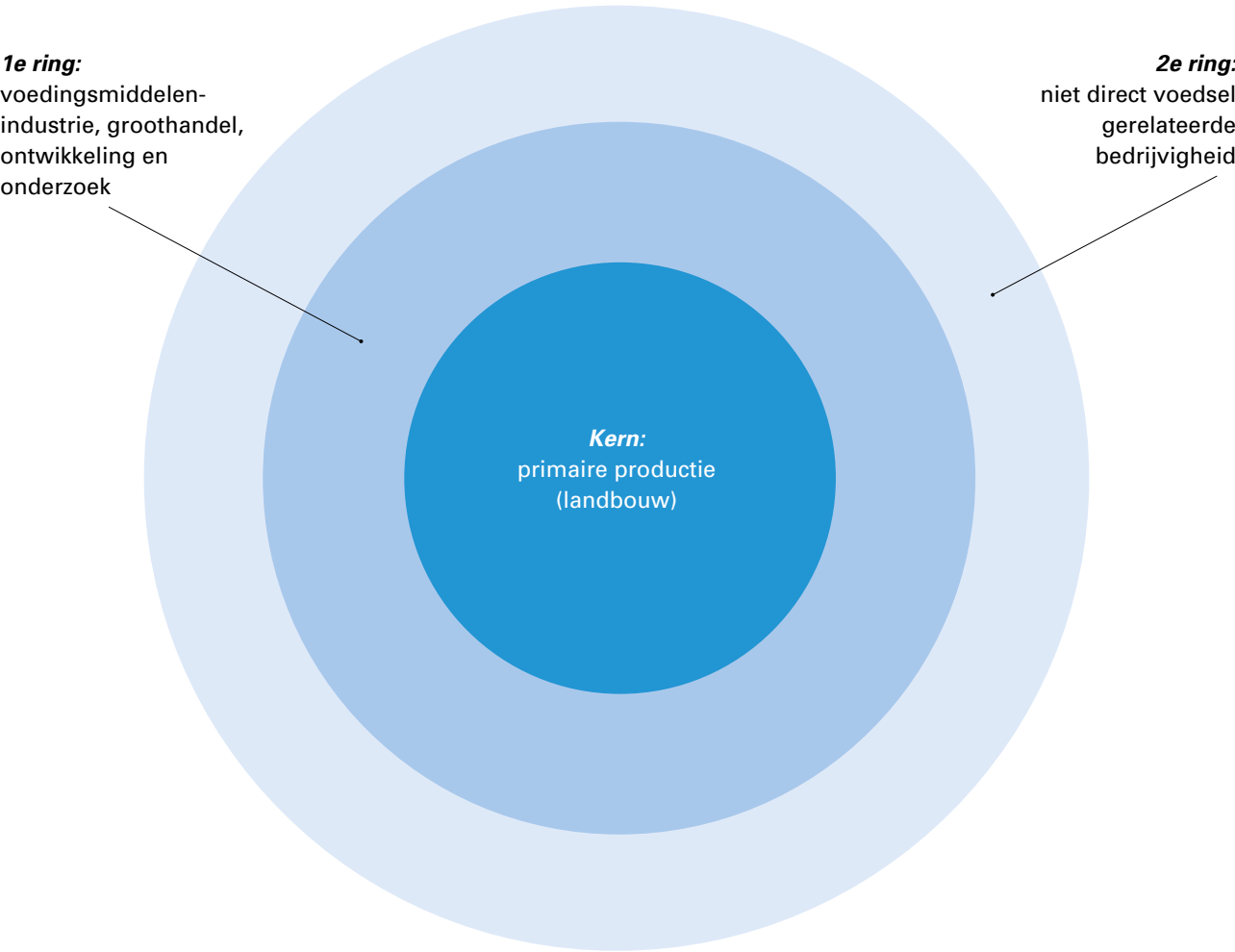
Economische KPI's HBA

Omvang agrifood complex in banen en vestigingen, top 15 grootste bedrijven en top 15 groeiende bedrijven, groei areaal, productiecijfers, growth-share matrix, toegevoegde waarde, investeringen en R&D

Conclusies economische KPI's NHN

- De bijdrage van de agrifood sector aan de economie in Holland Boven Amsterdam is met circa **38.500 banen (14%)** groot, de landbouw genereert veel bijkomende omzet en werkgelegenheid.
- Grote bedrijven in de agrifood sector van HBA zijn niet alleen nationale, maar ook mondiale spelers in hun vakgebied.
- Het aantal banen in het agrifood complex neemt sinds 2013 licht af met 550 banen. Het aantal vestigingen neemt sinds 2012 met 180 vestigingen af. Er is een trend van **schaalvergroting in de landbouw zichtbaar**. Door automatisering en robotisering van productiebedrijven in de agrifood kan de werkgelegenheid in andere sectoren toenemen.
- De toegevoegde waarde per werknemer ligt voor veel sectoren in HBA lager dan in Nederland. De toegevoegde waarde per werknemer in de kern van de agrifood sector in HBA stijgt echter wel bovengemiddeld ten opzichte van Nederland.
- De **sterke stijging van de toegevoegde waarde** kan een aanwijzing zijn dat het agrifood complex zich versterkt. Van oudsher kent de primaire productie (landbouw) een relatief lage toegevoegde waarde.
- De bloemen/bollenproductie, groenteverwerking en zadensector groeien hard en hebben een groot aandeel in de agrifood sector. De glastuinbouw laat een trend van sterke schaalvergroting zien. Dat uit zich in afname van (directe) werkgelegenheid en minder vestigingen in de glastuinbouw. Maar de **ruimtebehoefte van de glastuinbouw** is groot. Voor de drie concentratiegebieden wordt tot 2030 een behoefte geschat van circa 200-250 hectare (Stec Groep en Arcadis, 2018). De glastuinbouw is dus zeker een groeisector.
- Landbouw is innovatief: **met 3% van de banen zijn landbouw bedrijven goed voor bijna 10% van de totale jaarlijkse R&D** investeringen in Nederland. Vooral bedrijven in de zadensector investeren in Holland Boven Amsterdam veel in **R&D, gemiddeld circa 15-20% van de omzet**.

Wat verstaan we onder het agrifood complex?

WAT VOOR TYPE BEDRIJF HOORT BIJ **DE KERN** VAN HET AGRIFOOD COMPLEX?

Bijvoorbeeld...

- Bedrijven die direct voedsel produceren, zowel in de volle grond als onder glas
- Zaadveredelingsbedrijven
- Bedrijven die dieren fokken en houden

VOORBEELDEN VAN GROTE BEDRIJVEN IN HBA IN DE KERN VAN HET AGRIFOOD COMPLEX:

Bedrijf	Omschrijving
Agro Care Wieringermeer	Grootschalige tomatenteelt onder glas
Dekker Chrysanten	Teelt van sierbloemen
Bayer (voorheen: Monsanto*)	Grootschalige zaadverdeling
Koolen Champignons	Teelt van champignons en andere paddestoelen
Syngenta Seeds	Grootschalige zaadverdeling

*In LISA 2019 (met data over 2018) staat nog de bedrijfsnaam Monsanto

WAT VOOR TYPE BEDRIJF HOORT BIJ **DE 1E RING** VAN HET AGRIFOOD COMPLEX?

Bijvoorbeeld...

- Bedrijven die uiteenlopende soorten voedsel en dranken vervaardigen
- Groentesnijbedrijven
- Pluimveeslachterijen

VOORBEELDEN VAN GROTE BEDRIJVEN IN HBA IN DE 1E RING VAN HET AGRIFOOD COMPLEX:

Bedrijf	Omschrijving
Lays	Vervaardiging van chips
Hessing	Groenteverwerking
Vezet	Groenteverwerking
Deen Supermarkten	Retail supermarkten
Incotec	Toeleverancier zaadteelt

WAT VOOR TYPE BEDRIJF HOORT BIJ **DE 2E RING** VAN HET AGRIFOOD COMPLEX?

Bijvoorbeeld...

- Logistieke bedrijven die ook agrifood producten vervoeren
- Bedrijven die administratie/boekhouding bijhouden
- Bedrijven die ICT oplossingen faciliteren voor het agrifood complex
- Reparatie en onderhoud bedrijven

Deze bedrijven zijn niet via hun hoofdactiviteit direct aan het agrifood complex te koppelen, wel kan er een schatting gemaakt worden van het aantal bedrijven in de 2e ring. Zie pagina 14.

Kern agrifood relatief groot aandeel in economie HBA

Vestigingen totaal HBA:
54.800 bedrijven

Vestigingen kern agrifood complex HBA:
4.000 bedrijven
(7% van HBA)

Banen totaal HBA:
266.000 banen

Banen kern agrifood complex HBA:
14.900 banen
(6% van HBA)

Vestigingen totaal Nederland:
1.630.100 bedrijven

Vestigingen kern agrifood complex Nederland:
76.100 bedrijven
(5% van NL)

Banen totaal Nederland:
8.651.800 banen

Banen kern agrifood complex Nederland:
221.350 banen
(3% van NL)

Noot: Het aantal banen heeft betrekking op het totaal aantal fulltimers, parttimers en uitzendkrachtenBron: LISA, 2019

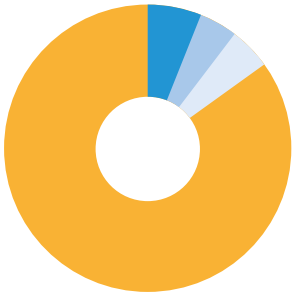
Sinds 2012 afnemende werkgelegenheid en vestigingen maar toenemende toegevoegde waarde in het agrifood complex

- In Nederland is er een langjarige trend van afnemende werkgelegenheid in de agrifood zichtbaar, in Holland Boven Amsterdam zien we dit ook terug (bron: LISA, 2019). In Holland Boven Amsterdam neemt in het agrifood complex de werkgelegenheid sinds 2013 met circa 550 banen af.
- In Holland Boven Amsterdam daalt het aantal vestigingen in het agrifood complex harder dan het aantal banen, met andere woorden: er is schaalvergroting zichtbaar in de regio. In Holland Boven Amsterdam daalt het aantal vestigingen sinds 2013 met circa 190 vestigingen.
- Wel neemt de toegevoegde waarde per bedrijf toe in Nederland, in Holland Boven Amsterdam zien we dat de toegevoegde waarde per werknemer in de kern van het agrifood complex hard stijgt (zie pagina 37). De toegevoegde waarde per werknemer is in Holland Boven Amsterdam € 82.700, we zien een stijging van de toegevoegde waarde per werknemer tussen 2011 en 2016 van 46% (Bron: CBS, 2017).

Agrifood is echter meer dan alleen primaire productie

Banen

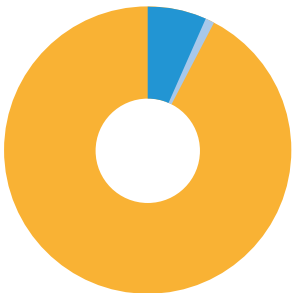
- Kern
- 1e ring
- 2e ring
- Anders

Banen totaal NHN: 266.000
Banen kern agrifood: 14.800 (6%)
Banen 1e ring agrifood: 10.700 (4%)
Schatting banen 2e ring agrifood: Circa 13.000 (5%)
Banen complete agrifood complex: Circa 38.500 (14%)

Vestigingen

- Kern
- 1e ring
- Anders

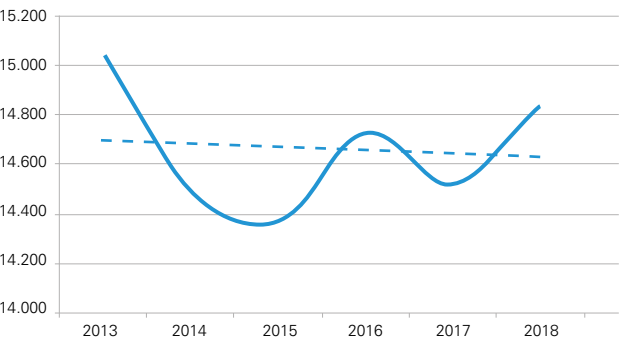

Vestigingen totaal NHN: 54.800
Vestigingen kern agrifood: 4.000 (7%)
Vestigingen 1e ring agrifood: 900 (2%)

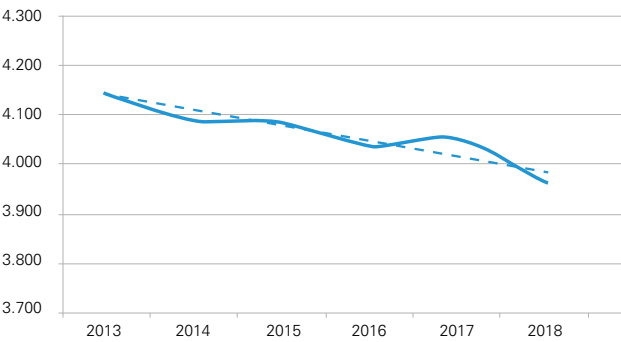
Noot: Zie bijlage B voor verdere uitleg over de schatting van het aantal banen in de 2e ring van het agrifood complex van NHN.
Bron: LISA, 2019

Werkgelegenheid kern agrifood daalt met circa 200 banen

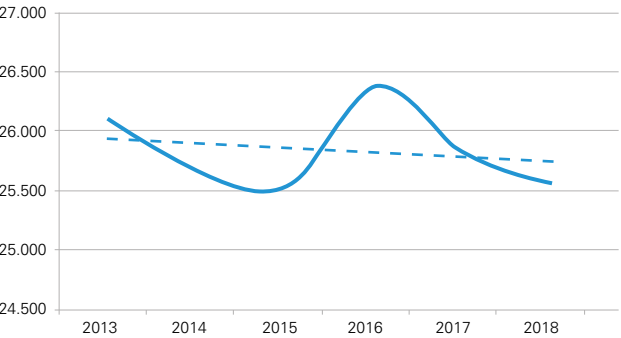
Sinds 2015 wel weer sterke opwaartse trend

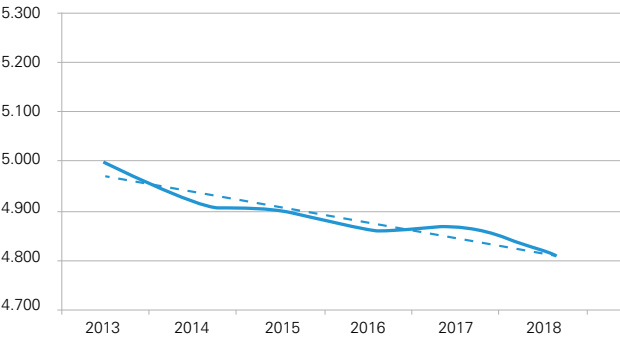
Circa 180 minder vestigingen kern agrifood complex

Werkgelegenheid complete agrifood
daalt met circa 550 banen

Circa 190 minder vestigingen complete
agrifood complex

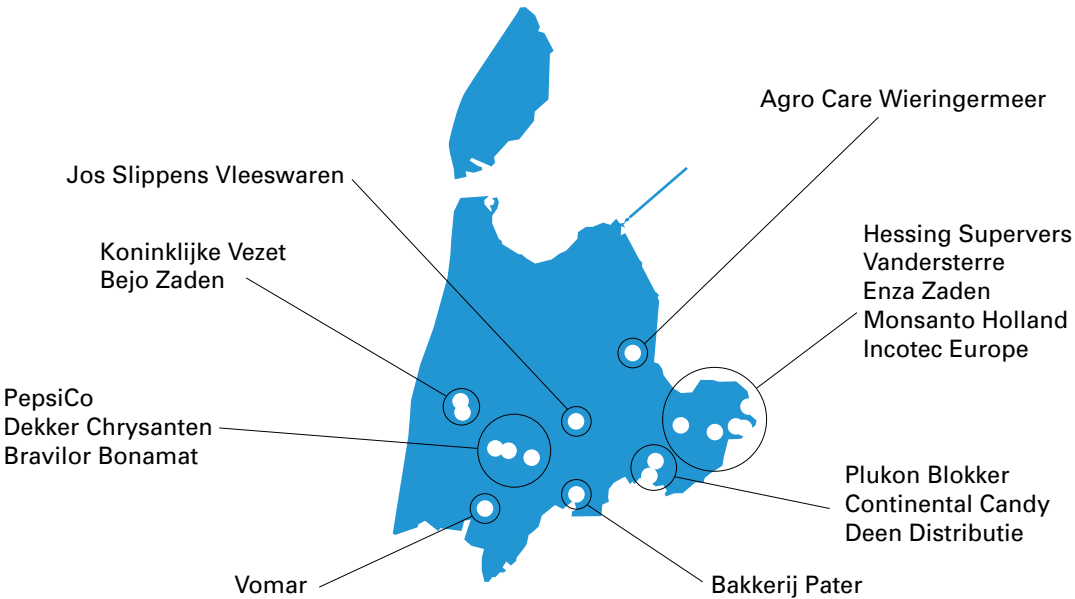

Top vijftien grootste agrifood bedrijven HBA (bron: LISA)

#1 Koninklijke Vezet	1.375 banen	(+3%)	Verwerking van groente en fruit
#2 Deen Distributie	874 banen	(+20%)	Groothandel in voedingsmiddelen
#3 Syngenta Seeds	550 banen	(-14%)	Behandeling van zaden voor vermeerdering
#4 Vomar Voordeelmarkt	433 banen	(-3%)	Groothandel in voedingsmiddelen
#5 Plukon Blokker	324 banen	(+20%)	Pluimveeslachterijen
#6 Bejo Zaden	324 banen	(+2%)	Behandeling van zaden voor vermeerdering
#7 Hessing Zwaagdijk	323 banen	(+17%)	Verwerking van groente en fruit
#8 PepsiCo Nederland	295 banen	(+2%)	Vervaardiging van aardappelproducten
#9 Agro Care Wieringermeer	289 banen	(+31%)	Vollegrondsgroenteteelt
#10 Jos Slippens Vleeswaren	269 banen	(-9%)	Groothandel in vlees en vleeswaren
#11 Bravilor Bonamat	254 banen	(+12%)	Vervaardiging van machines voor productie van voedingsmiddelen
#12 Dekker Chrysanten	207 banen	(+2%)	Teelt van snijbloemen en snijheesters onder glas
#13 Enza Zaden R&D	*199 banen	(+35%)	Speur/ontwikkelingswerk op gebied van landbouw
#14 Bakkerij Pater	185 banen	(-3%)	Vervaardiging van brood en vers banketbakkerswerk
#15 Vandesterre Groep	175 banen	(+11%)	Groothandel in zuivelproducten

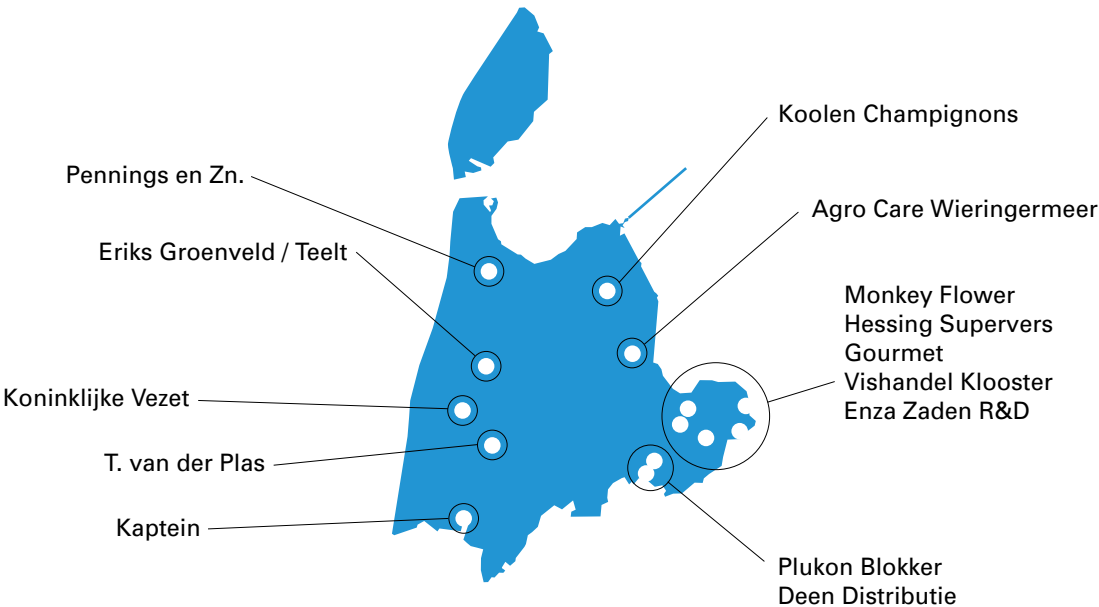
*het bedrijf heeft volgende de eigen website 650 medewerkers op het hoofdkantoor in Enkhuizen.
Deze zijn waarschijnlijk in LISA onderverdeeld in verschillende werkmaatschappijen/bedrijfsnamen.

Grootste agrifood bedrijven HBA (in banen)

Bron: LISA, 2019

Top 15 grootste groeiers agrifood bedrijven (in absoluut aantal banen)

Noot: Groei in werkzame personen tussen 2013 en 2018
Bron: LISA, 2019

Top 15 grootste groeiers agrifood bedrijven met >100 banen (bron: LISA)

#1 Deen Distributie	878 banen	(+144 banen)	Groothandel in voedingsmiddelen
#2 Plukon Blokker	406 banen	(+76 banen)	Pluimveeslachterijen
#3 Agro Care Wieringermeer	151 banen	(+69 banen)	Vollegrondsgroenteteelt
#4 Enza Zaden Seed Op.	151 banen	(+65 banen)	Groothandel in zaden, pootgoed en peulvruchten
#5 Kaptein	100 banen	(+56 banen)	Groothandel in zuivelproducten
#6 Koninklijke Vezet	1.375 banen	(+55 banen)	Verwerking van groente en fruit
#7 Enza Zaden R&D	99 banen	(+52 banen)	Speur/ontwikkelingswerk op gebied van landbouw
#8 Helsing Zwaagdijk	323 banen	(+46 banen)	Verwerking van groente en fruit
#9 Gourmet	106 banen	(+38 banen)	Groothandel in groenten en fruit
#10 Koolen Champignons	100 banen	(+30 banen)	Teelt van paddenstoelen
#11 Bravilor Bonamat	254 banen	(+27 banen)	Vervaardiging van machines voor productie van voedingsmiddelen
#12 Vandersterre Groep	175 banen	(+17 banen)	Groothandel in zuivelproducten
#13 PepsiCo Nederland	295 banen	(+15 banen)	Vervaardiging van aardappelproducten
#14 Versunie	295 banen	(+10 banen)	Groothandel in zuivelproducten
#15 Bejo Zaden	324 banen	(+7 banen)	Groothandel in zaden, pootgoed en peulvruchten

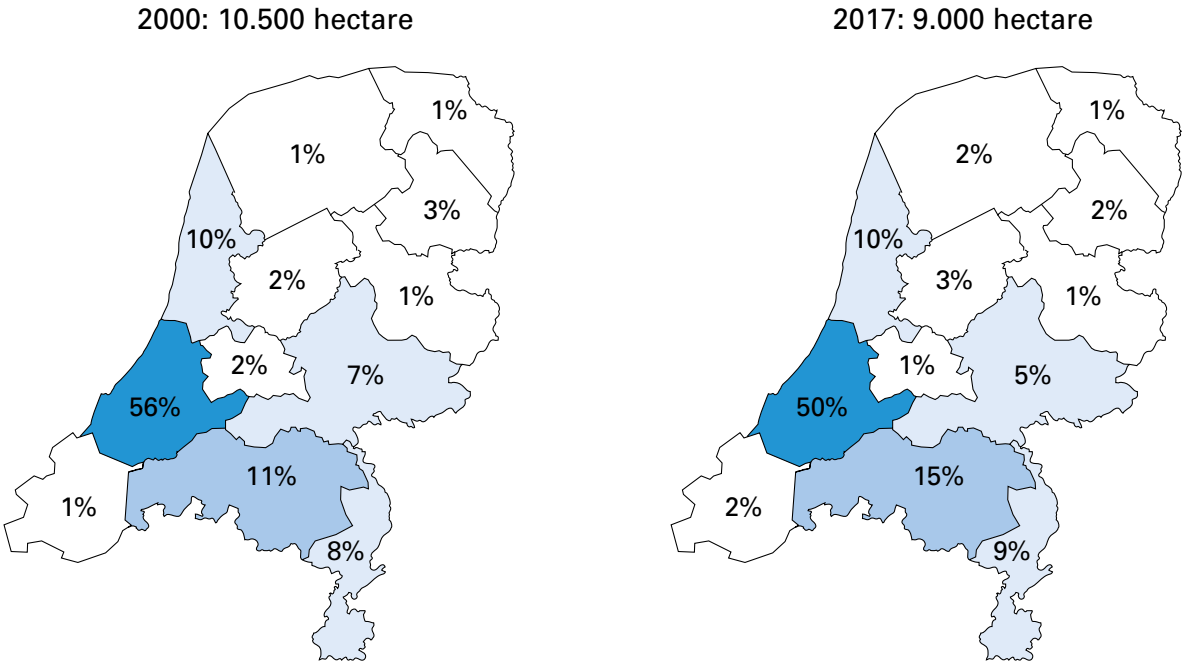
In dit rapport gebruiken we glasareaal cijfers zoals bekend bij het Ontwikkelingsbedrijf NHN

Het CBS heeft cijfers over het glasareaal in Nederland, deze cijfers worden echter als structureel te laag beoordeeld voor Holland Boven Amsterdam. Daarom gebruiken we de cijfers over het glasareaal in Holland Boven Amsterdam zoals bekend bij het Ontwikkelingsbedrijf NHN.

“De landbouwtelling van het CBS is gebaseerd op een opgave van het teeltareaal door in theorie alle glastuinbouwbedrijven. Maar in de praktijk worden deze gegevens onzorgvuldig opgegeven. De regionale indeling van de Landbouwtelling is voorts gebaseerd op het hoofdvestigingsadres. Hierdoor kan de regio, waaraan de landbouwactiviteiten worden toegerekend, afwijken van de plaats waar deze activiteiten daadwerkelijk plaatsvinden.”

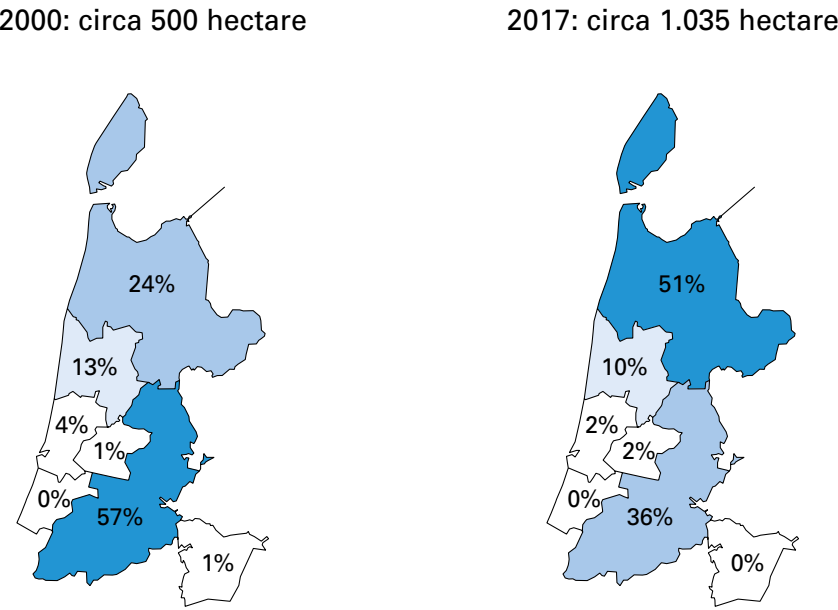
Bron: Bureau Buiten in opdracht van Provincie Noord-Holland, 2014.

Aandeel glasareaal Noord-Holland tov Nederland stabiel...

Bron: CBS, 2018; Ontwikkelingsbedrijf NHN, 2019. Aandeel glasareaal per provincie ten opzichte van heel Nederland.

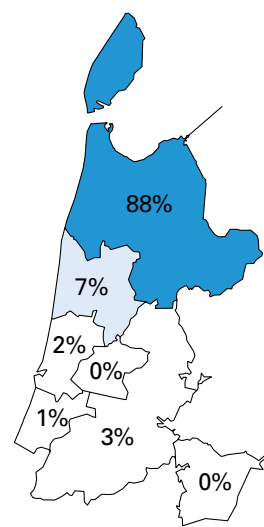
...maar neemt in Holland Boven Amsterdam fors toe

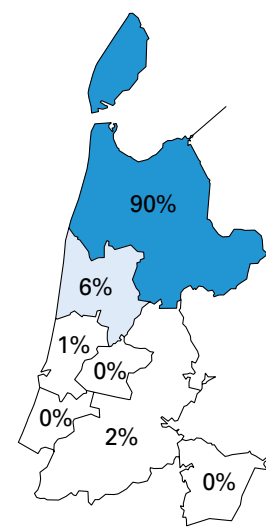
Bron: CBS, 2019. Aandeel areaal bloembollenteelt per COROP-regio Noord-Holland.

Holland Boven Amsterdam behoudt sterke positie in bloembollenteelt

2000: circa 12.300 hectare

2017: circa 12.800 hectare

Bron: CBS, 2019. Aandeel areaal bloembollenteelt per COROP-regio Noord-Holland.

HBA is drager van sterke positie NH in NL'se bloembollenteelt (LISA)

Noord Holland is goed voor meer dan de helft van totale NL'se areaal. Sterke groei is zichtbaar in ‘niet-traditionele’ tuinbouwprovincies als Drenthe, Flevoland en Overijssel, maar het totale aandeel van deze provincies is klein (samen <25%).

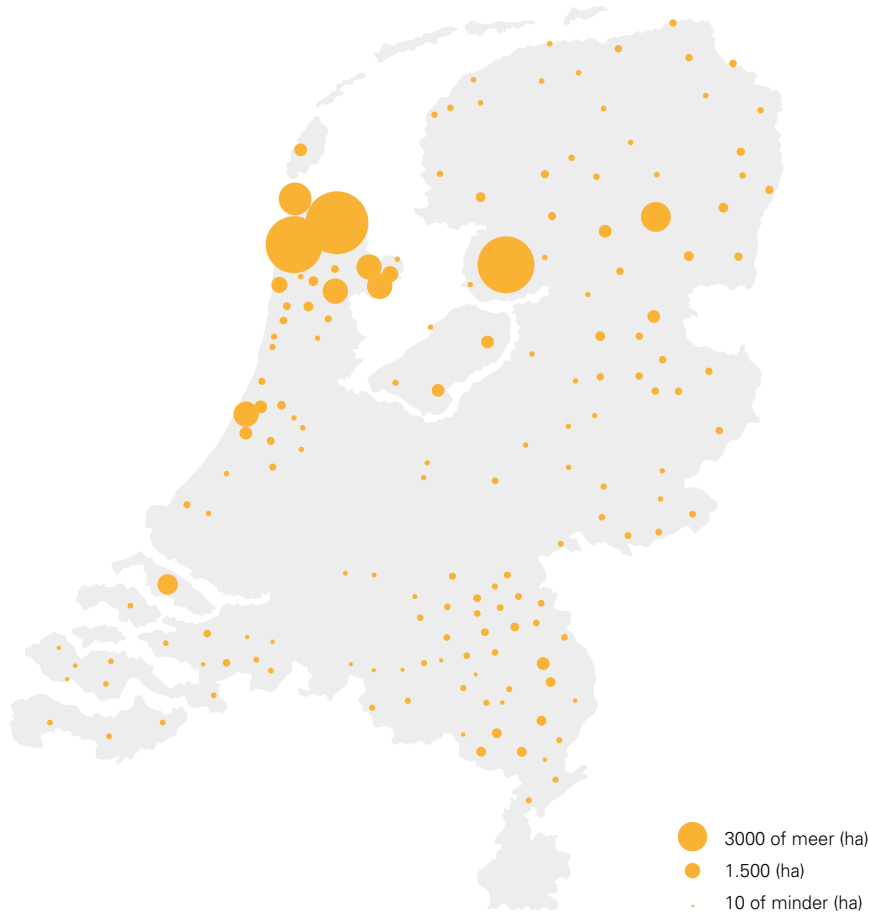
COROP-regio	Areaal in hectare 2000	Areaal in hectare 2017
Noord-Holland	12.968	13.924
Rest van Nederland	9.545	13.430

Het Noord-Hollandse areaal ligt voor 97% in HBA. En dit aandeel groeit.

Kop van Noord-Holland	11.373	11.984	} HBA
Alkmaar en omgeving	902	857	
IJmond	256	148	
Agglomeratie Haarlem	78	34	
Zaanstreek	31	5	
Groot-Amsterdam	327	218	
Het Gooi en Vechtstreek	0	0	
Totaal	12.968	13.924	

Bron: CBS, 2018. Aandeel areaal bloembollenteelt per provincie en COROP-regio Noord-Holland.

Bloembollenareaal in NL per gemeente in 2018

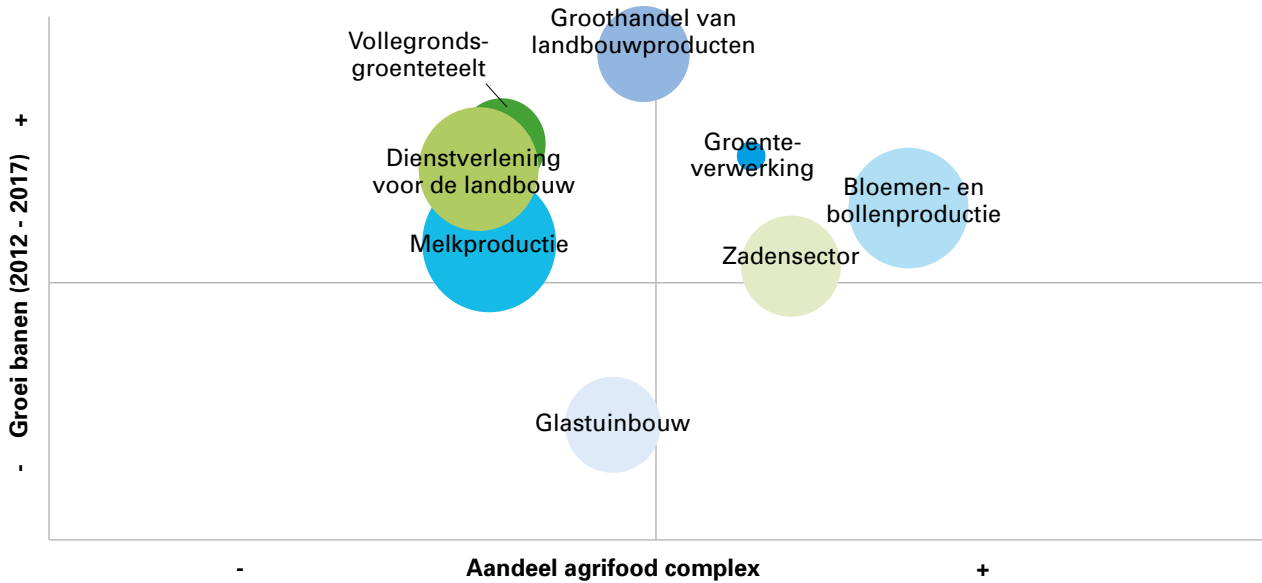

Bron: CBS, 2018. Aandeel areaal bloembollenteelt per gemeente.

Meer dan 50% mondiale tulpenareaal ligt in Noord-Holland

- In 2017 lag 80 à 90% van het mondiale tulpenareaal in Nederland en meer dan 90% daarvan ligt in Noord-Holland, Flevoland en Zuid-Holland (Rabobank, 2018).
- Meer dan de helft van het mondiale tulpenareaal ligt in Noord-Holland, hiermee is de provincie - en Holland Boven Amsterdam in het bijzonder - een wereldspeler in tulpen.
- Ook in de tulpensector zien we schaalvergroting, het aantal bedrijven neemt af maar het areaal blijft groeien.

Groenteverwerking, zaden en bloemen/bollen kansrijk richting de toekomst, glastuinbouw in transitiefase

Bron: LISA, 2019. Noot: Grootte bol staat voor aantal vestigingen sub sector.

Groenteverwerking, zaden en bloemen/bollen kansrijk richting de toekomst, glastuinbouw in transitiefase

- De meeste subsectoren in het agrifood complex laten een groei in banen zien
- De glastuinbouw laat een daling in banen zien, dit komt omdat glastuinbouw een sector is waar sterke schaalvergroting plaatsvindt. Door efficiënter met ruimte om te gaan zijn er minder banen nodig in de glastuinbouw.
- De sectoren groenteverwerking, zaden en bloemen- en bollenproductie hebben een relatief hoog aandeel in de werkgelegenheid van het agrifood complex

en laten ook een groeiend aantal banen zien. Dit zijn sectoren die in banen en vestigingen in de lift zitten.

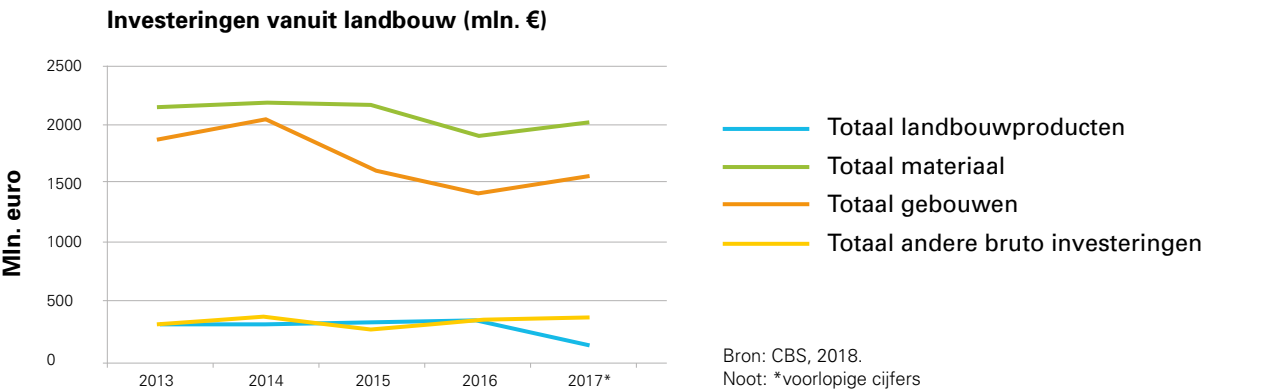
- Opvallend is dat de groenteverwerking een relatief hoog aandeel heeft in de werkgelegenheid van het agrifood complex en er meer banen bij komen maar dat er relatief weinig bedrijven actief zijn in deze subsector. Het zijn dus maar een paar bedrijven met een groot aantal werknemers per bedrijf.

Toegevoegde waarde per werknemer in de landbouw groeit het hardst in HbA, bovengemiddelde groei t.o.v. NL

Sector	TW per werknemer (HbA, 2016)	Groei TW werknemer (HbA, 2011-2016)	TW per werknemer (NL, 2016)	Groei TW werknemer (NL, 2011-2016)
Landbouw	€ 82.700	+46%	€ 128.300	+30%
Industrie	€ 75.100	+9%	€ 103.000	+13%
Bouw	€ 93.600	+12%	€ 93.900	+12%
Handel	€ 53.500	+8%	€ 64.800	+10%
Vervoer & opslag	€ 71.500	+34%	€ 84.800	+18%
Horeca	€ 34.500	+19%	€ 33.000	+17%
Informatie & communicatie	€ 92.800	-10%	€ 122.800	+1%
Financiële dienstverlening	€ 114.300	-8%	€ 179.700	+20%
Verhuurhandel onroerend goed	€ 584.600	+27%	€ 633.500	+34%
Spec. zakelijke diensten	€ 88.000	+14%	€ 106.500	+12%
Verhuur & overige zakelijke diensten	€ 35.900	0%	€ 41.100	+7%
Overheid	€ 102.400	+33%	€ 89.400	+8%
Onderwijs	€ 51.900	-3%	€ 61.500	+9%
Gezondheidszorg	€ 41.800	+25%	€ 45.000	+17%
Cultuur, spot en recreatie	€ 40.500	-9%	€ 56.100	-1%
Overig dienstverlening	€ 45.900	+17%	€ 55.000	+15%

Bron: CBS, 2018. Aandeel areaal bloembollenteelt per provincie en COROP-regio Noord-Holland.

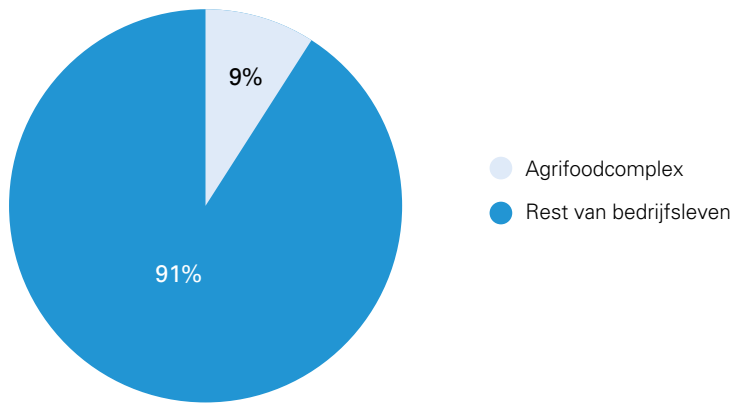
Investerings vanuit de landbouw trekken weer aan in NL. Zadensector en glastuinbouw belangrijke bron van deze investeringen

Bron: CBS, 2018.
Noot: *voorlopige cijfers

Agrifood is innovatief: met 3% van aantal banen goed voor bijna 10% van alle investeringen in R&D

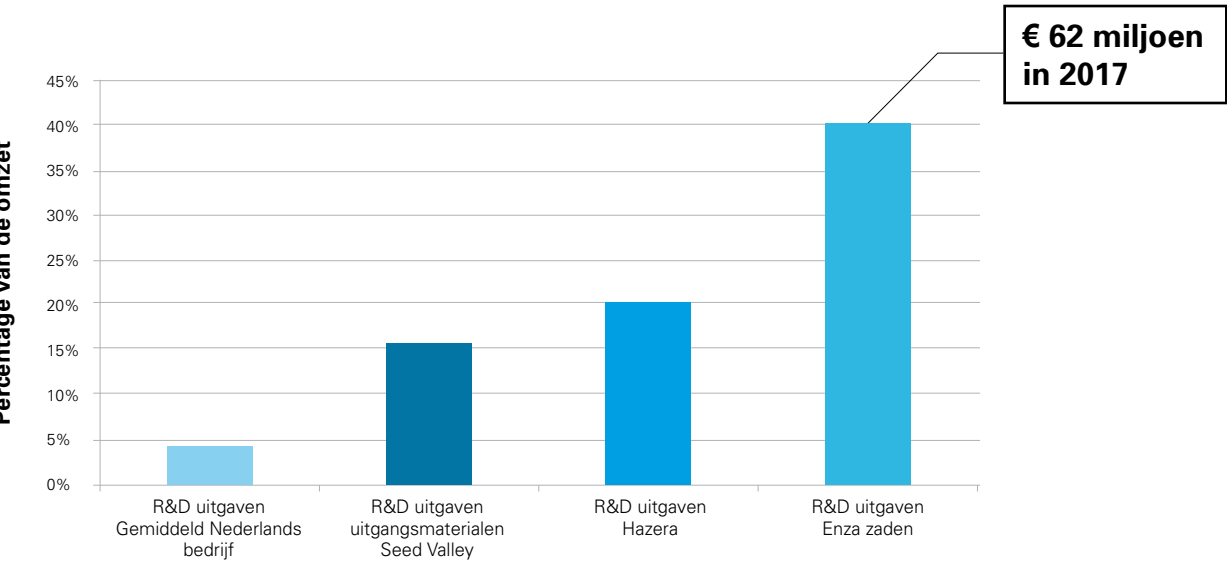
- Totale R&D uitgaven Nederlands bedrijfsleven € 7,7 miljard.
- Totale R&D uitgaven Nederlandse agrifood bedrijven circa € 700 miljoen.

Bron: CBS, 2017.

R&D activiteiten zadensector HBA van grote omvang

- Totale R&D uitgaven Nederlands bedrijfsleven € 7,7 miljard.
- Totale R&D uitgaven Nederlandse agrifood bedrijven circa € 700 miljoen.

Bron: Erasmus Universiteit, 2017; Provincie Noord-Holland, 2017; Hazera, 2018; Technisch Weekblad, 2018.

Schaal-vergroting KPI's HBA

Groei areaal per sector, groei glasareaal in vergelijking met andere glastuinbouw gebieden, groei glasareaal vanuit ruimtelijk perspectief

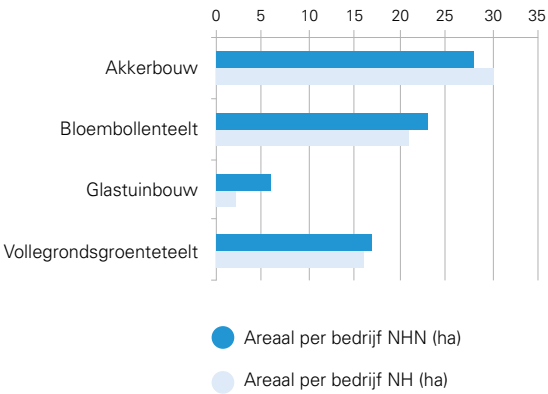
Conclusies schaalvergroting KPI’s HBA

“De naoorlogse schaalvergroting heeft de Nederlandse landbouw getransformeerd tot een productieve, internationaal concurrerende en zeer efficiënte sector” (PBL, 2018). HBA kent een goede ruimtelijke uitgangspositie voor het faciliteren van schaalvergroting van de glastuinbouw vergeleken met andere glastuinbouwgebieden in NH en Nederland, zie ook de luchtfoto’s op pagina 53. Ook voor andere vormen van landbouw is HBA koploper

op schaalgrootte van bedrijven. Het areaal van glastuinbouw bedrijven in HBA groeit hard, het areaal van HBA ten opzichte van NL (3,8% naar 6,1%) en ten opzichte van NH (37% naar 60%) is sinds 2000 bijna verdubbeld. Dit is bijna geheel toe te schrijven aan de groei van het Grootslag en Agriport A7. De groei van het areaal per bedrijf in de deelsectoren glastuinbouw en bloembollenteelt is sterk bovengemiddeld ten opzichte van Nederland.

HBA kent relatief grotere landbouw-bedrijven: goede uitgangspositie voor opvolging

Grotere landbouwbedrijven hebben vaker een opvolger in het vizier wanneer er een bedrijfshoofd ouder dan 50 jaar is. In HBA hebben landbouwbedrijven een bovengemiddeld areaal, zowel in vergelijking met NH als NL.

Bron: Agrimatie, 2017.

Grootste groei gemiddeld areaal/bedrijf vooral in glastuinbouw en bloembollenteelt

Deelsector en regio	Areaal per bedrijf 2012 (hectare)	Areaal per bedrijf 2017 (hectare)	Percentage groei
Akkerbouw (NHN)	27	28	+4%
Akkerbouw (NL)	26	28	+8%
Bloembollenteelt (NHN)	20	23	+18%
Bloembollenteelt (NL)	15	16	+7%
Glastuinbouw (NHN)	4	6	+44%
Glastuinbouw (NL)	2	3	+25%
Vollegrondsgroenteteelt (NHN)	11	11	+2%
Vollegrondsgroenteteelt (NL)	11	11	+4%

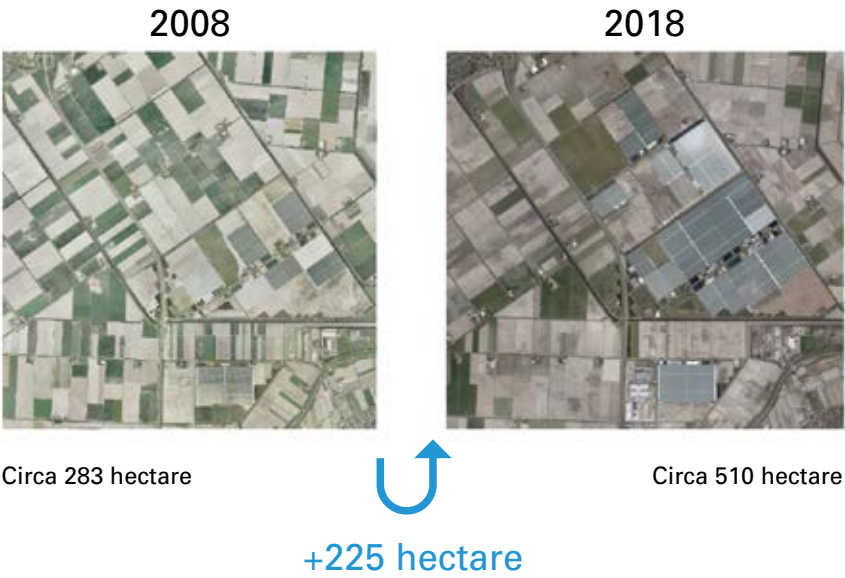
Bron: CBS, 2018; Ontwikkelingsbedrijf NHN, 2018.

Sterke schaalvergroting glastuinbouw

Het glasareaal in Nederland neemt sterk af. Holland Boven Amsterdam gaat volledig tegen deze trend in. Het glasareaal in Holland Boven Amsterdam is sinds 2000 meer dan verdubbeld Agriport A7 is

exemplarisch voor deze schaalvergroting, zoals op de foto’s hieronder te zien is. Alleen al in het afgelopen twee jaar is het glasareaal op Agriport A7 met 60 hectare toegenomen.

Groei glasareaal Agriport A7 vanuit ruimtelijk perspectief

Bron: Cyclomedia, 2008-2018

Duurzaamheid KPI's HBA

Biologische landbouw, geothermie en klimaatdoelstellingen landbouw

Conclusies duurzaamheid KPI's HBA

Noord-Holland staat structureel in de top 3 van provincies met grootste aandeel biologische landbouwbedrijven. Het areaal aan biologische bedrijven in Noord-Holland nam met 50% toe tussen 2011 en 2017 en bedraagt nu bijna 10%.

Meer dan een kwart van het Nederlands geothermie vermogen komt uit Holland Boven Amsterdam. Onder andere hiermee is de glastuinbouw uit de regio hard op weg om hun klimaatdoelstellingen te behalen.

Noord Holland structureel bij top 3 provincies biologische landbouw

Aantal Skal gecertificeerde bedrijven (2017)

- 1. Gelderland (780 bedrijven)
- 2. Zuid-Holland (624 bedrijven)
- 3. Noord-Holland (595 bedrijven)

Biologisch areaal in hectare (2017)

- 1. Flevoland (10.342 hectare)
- 2. Gelderland (8.437 hectare)
- 3. Friesland (7.766 hectare)
- 4. Noord-Holland (7.331 hectare)

Aantal Skal gecertificeerde bedrijven actief in handel en verwerking (2017)

- 1. Zuid-Holland (530 bedrijven)
- 2. Noord-Holland (451 bedrijven)
- 3. Gelderland (407 bedrijven)

Relatieve groei biologisch areaal (2011-2017)

- 1. Friesland (+133%)
- 2. Noord-Holland (+50%)
- 3. Flevoland (+45%)

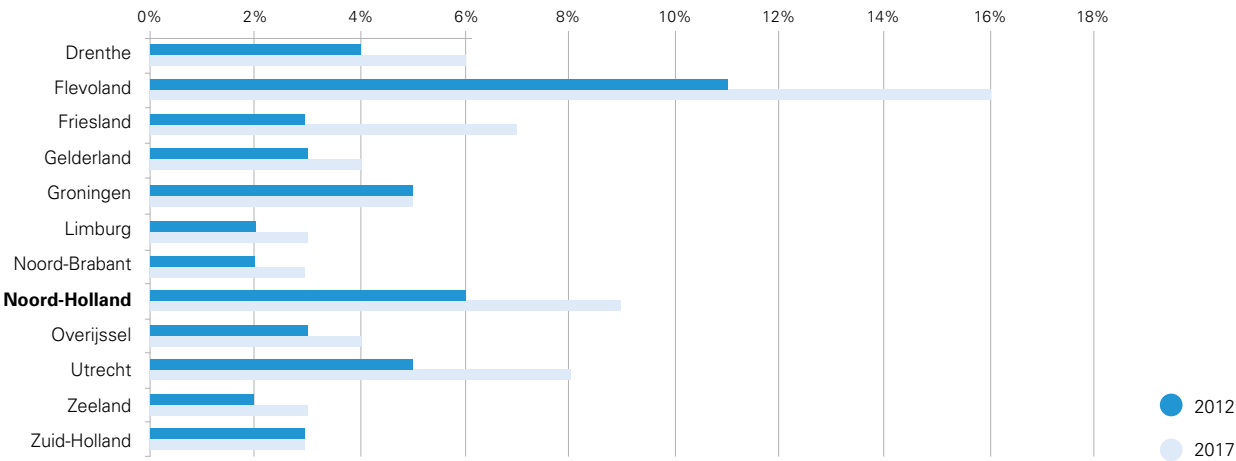
Percentage biologische bedrijven (2017)

- 1. Flevoland (16%)
- 2. Noord-Holland (9%)
- 3. Utrecht (8%)

Bron: Skal Biocontrole, 2018.

Percentage biologische landbouw per provincie

Bron: CBS via waarstaatjeprovincie.nl, 2019.

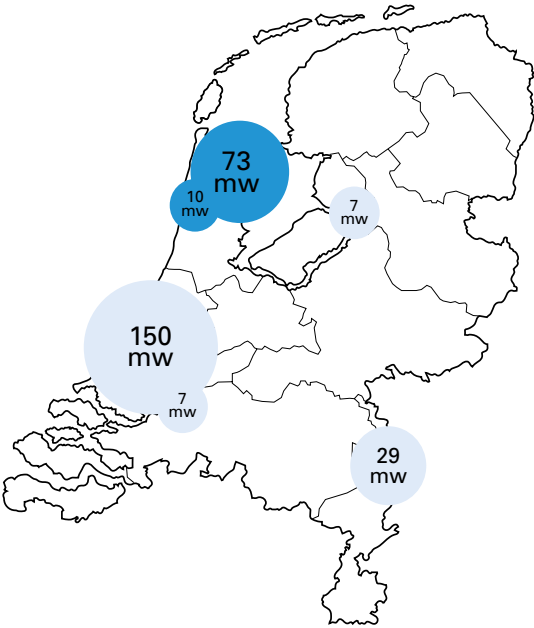
Geothermie en klimaatdoelstellingen glastuinbouw

De glastuinbouw - als groot energieverbruiker van de landbouw - heeft de ambitie om de CO2-emissie vanuit de sector te reduceren tot 2,2 Mton in 2030, dat is een reductie van 3,4 Mton (3.400.000 ton) ten opzichte van het huidige emissieniveau (Bron: Bijdrage Sectortafel Landbouw en Landgebruik voor het Klimaatakkoord, 2018). Geothermie is één van de aangewezen bronnen van groene energie waarmee de klimaatdoelstellingen voor de glastuinbouw gehaald kunnen worden. Op 23 plekken in NL wordt aardwarmte (geothermie) gewonnen, waaronder Agriport A7, Grootslag en Heemskerkerduin. De winningsputten op Agriport A7 en Grootslag zijn van Energiecombinatie Wieringermeer (ECW). Op Agriport A7 en Grootslag

wordt in 2019 meer dan een kwart van de totale aardwarmte in Nederland gewonnen. In Heemskerkerduin heeft Floricultura (producent van uitgangsmaterialen voor orchideeën) een aardwarmteput met een vermogen van 10 MW. In totaal gaat het op Agriport en Grootslag om vijf winningsputten, deze winningsputten leveren samen jaarlijks een hoeveelheid aardwarmte vergelijkbaar met 50 miljoen m³ gas (Noord-Hollands dagblad, 2019). 50 miljoen m³ gas staat gelijk aan 90.000 ton CO2 (Bron: RVO, 2017). Met de vijf winningsputten draagt ECW dus al voor circa 3% bij aan de klimaatdoelstellingen van de glastuinbouw voor 2030 (3,4 Mton).

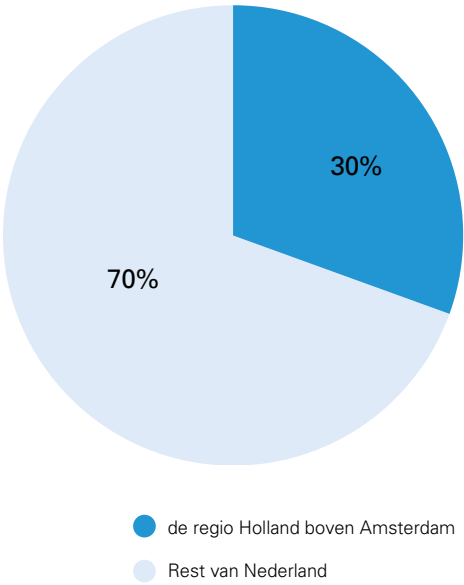
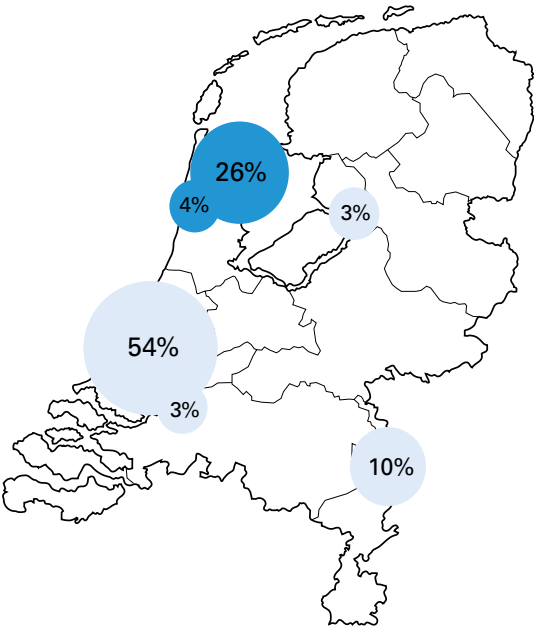
30% van vermogen geothermie NL in de regio Holland boven Amsterdam

Noord-Holland staat structureel in de top 3 van provincies met grootste aandeel biologische landbouwbedrijven. Het areaal aan biologische bedrijven in Noord-Holland nam met 50% toe tussen 2011 en 2017 en bedraagt nu bijna 10%. Meer dan een kwart van het Nederlands geothermie vermogen komt uit Holland Boven Amsterdam. Onder andere hiermee is de glastuinbouw uit de regio hard op weg om hun klimaatdoelstellingen te behalen.

Bron: Platform Geothermie, 2018.

Geothermie en klimaatdoelstellingen glastuinbouw

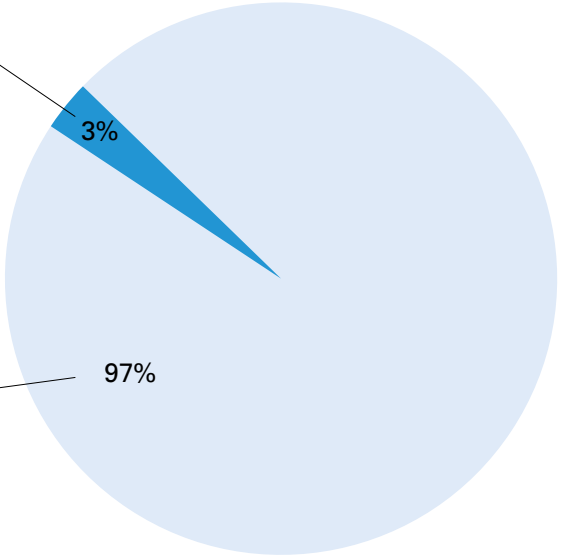

Bron: Platform Geothermie, 2018.

Geothermie ECW bespaart jaarlijks 50 miljoen m3 gas. Dat is goed voor circa 90.000 ton CO2 per jaar.

Afname jaarlijkse uitstoot CO2 door besparing ECW: Circa 90.000 ton

Doelstelling afname jaarlijkse uitstoot CO2 sector landbouw Nederland: 3,4 Mton in 2030

Een gemiddelde woning verbruikt jaarlijks circa 1.470 m3 gas (bron: NIBUD, 2019).

De jaarlijkse besparing van ECW is dus even groot als het gasverbruik van alle huishoudens in Hoorn (circa 33.000 woningen).

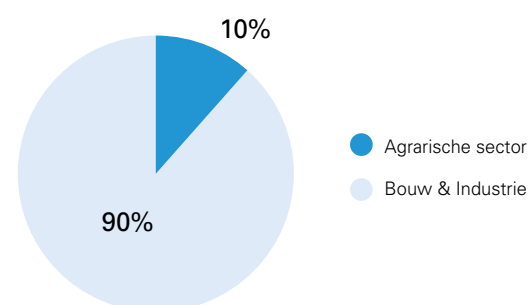
Bron: RVO, 2017; Bijdrage Sectortafel Landbouw en Landgebruik voor het Klimaatakkoord, 2018.

Maatschappelijke KPI's HBA

Imago en draagvlak, krapte arbeidsmarkt en buitenlandse werknemers

Maatschappelijke KPI's

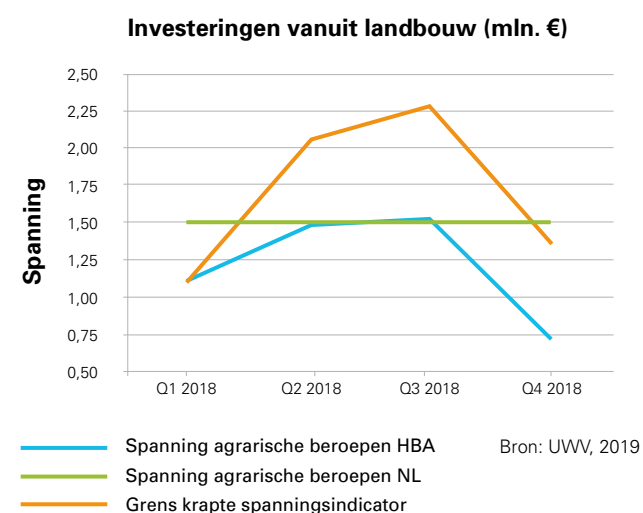
- Veel landbouw bedrijven bekend in de regio, kansen voor meer bekendheid via de media.
- Meer dan de helft van de Noord-Hollandse landbouw ondernemers vindt het belangrijk om op een duurzame manier te produceren.
- Vanuit complexe en innovatieve bedrijven in de agrifood sector in HBA is er vraag naar hoog opgeleide agrarische werknemers. De spanning op agrarische beroepen in HBA is lager dan in Nederland op UWV spanningsindicator.
- Er zijn circa 6.500 buitenlandse werknemers woonachtig in De Kop van Noord-Holland. Ruim 90% van de buitenlandse werknemers werkzaam in De Kop van Noord-Holland zijn actief in de agrarische sector. 64% van de bedrijven met meer dan 10 werknemers in De Kop van Noord-Holland werken met buitenlandse werknemers.
- Naar schatting zijn er circa 20.000 buitenlandse werknemers werkzaam in de regio Holland boven Amsterdam. Hiervan werken er naar schatting circa 18.000 in de agrarische sector.

Spanning agrarische beroepen HBA lager dan in Nederland

- UWV spanningsindicator geeft spanning weer tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Een score van hoger dan 1,5 impliceert dat er spanning is in een beroepsklasse, er is dan meer vraag naar werknemers dan aanbod.
- Aantal vacatures voor een functie in de landbouw met een hoger beroepsniveau stijgt het hardst in Nederland in de afgelopen jaren met 125% tussen 2012/2013 en 2015/2016 (Bron: UWV, 2017).
- Spanning op de agrarische beroepsklasse in HBA is gemiddeld tot krap in 2018. Spanning op de agrarische beroepsklasse in NL is overwegend krap in 2018 (Bron: UWV, 2019).

Spanning agrarische beroepen HBA lager dan in Nederland

- UWV spanningsindicator geeft spanning weer tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Een score van hoger dan 1,5 impliceert dat er spanning is in een beroepsklasse, er is dan meer vraag naar werknemers dan aanbod.
- Aantal vacatures voor een functie in de landbouw met een hoger beroepsniveau stijgt het hardst in Nederland in de afgelopen jaren met 125% tussen 2012/2013 en 2015/2016 (Bron: UWV, 2017).
- Spanning op de agrarische beroepsklasse in HBA is gemiddeld tot krap in 2018. Spanning op de agrarische beroepsklasse in NL is overwegend krap in 2018 (Bron: UWV, 2019).

Molens,
Middenmeer

Holland boven Amsterdam

de mooiste regio van Nederland waar steden, dorpen, dijken en polders zijn doordrenkt van een rijke historie. Een afwisselende natuur met de mooiste, schone luchten bieden het ultieme woongenot, afwisselend recreatieplezier en een gezond vestigingsklimaat voor vele innovatieve bedrijven. Omringd door de Noordzee en het Waddenzee Werelderfgoed, met uitgestrekte stranden, kleurige bollen velden, eindeloze polders, mooie vaar-routes en heldere meren is dit stukje Nederland internationaal bekend en geliefd bij inwoners, bezoekers en ondernemers. Ontdek de oneindige mogelijkheden van deze rijke regio.

Graag tot ziens!

